

De verloren jaren van
Martin McGrew

een biografie

Chris Huinder

De verloren jaren van
Martin McGrew

een biografie

© 2014 Chris Huinder (www.chrishuinder.com)
Foto omslag: Saskia van Eenbergen
Foto auteur: Mladen Pikulic
ISBN: 9789402117165

*De berg der stilte kan ik niet bestijgen
Door het verwarrend woud herinnering.
Slauerhoff, Al dwalend*

*And thus the native hue of resolution
Is sicklied o'er with the pale cast of thought.
Shakespeare, Hamlet*

*Voor Saskia
en voor Jill, Miguel, Benji*

Inhoud

29 november 2007: de vrouw in de lift	9
Februari 1961: oma	19
29 november 2007: de mail	27
Mei 1961: mind the trees	39
7 december 2007: Hasselt	45
April 1962: het bezoek	57
7 december 2007: Muntkade, Utrecht	65
Mei 1962: Mariabedevaart en Jerilyne	73
8 december 2007: de aarzelings	79
Pinksteren 1962: twee werelden	85
22 december 2007: vaders reactie	89
Juli 1962: meisjes en vrouwen	95
23 december 2007: Arendsnest	101
Augustus 1962: naar het seminarie	105
28 december 2007: de camera	113
Oktober 1966: vertrek uit het seminarie	121
24 mei 2008: de vlucht naar Frankrijk	129
Oktober 1966: terug in Tilburg	139
24 mei 2008: de bootreis	147
Februari 1967: het kostgeld	151
26 juli 2008: Nat Gonella	157
Januari 1968: het ongeluk	165
26 juli 2008: het bericht van Brian	171
Februari 1968: de twijfel	177

1 augustus 2008: de doodsklokken	181
Februari 1968: Petra verdwijnt	189
5 augustus 2008: Leigh-on-Sea	195
Mei 1969: geloofsafval	205
6 augustus 2008: de schuur	207
1971-28 december 2007: het weerzien	211
8 augustus 2008: Edinburgh	217
22 mei 2009: de Tong Tong Fair	227
24 mei 2009: Marjo	239
5 juni 2009: Jakarta	243

29 november 2007: de vrouw in de lift

Op het moment dat zijn mobiel om 15.02 uur afging, wist John Derks dat hij nog niet echt geleefd had. Zevenenvijftig jaar en negen maanden had zijn gecontroleerde leven geduurd. Zijn moeder zou dood zijn, hij zou tot nieuw leven worden gewekt. Een leven dat hij achterwaarts zou moeten afleggen. Hij wist dat hij dat kon en wilde. Een woelende rat in zijn ingewanden had hem erop voorbereid. Eens moest de bel voor de expeditie voor het verdelgen van het dier luiden.

Hoe hij dat nieuwe leven met zijn rug naar de toekomst zou moeten aanpakken, dat wist hij niet. Nog niet. Maar hij zou de strijd aangaan. Zo oud was hij nou ook weer niet. Hij kende zijn zwakheden, zijn permanente neiging tot ontkenning van haar bestaan. Hij kende ook zijn kracht: ondanks alle pijn en ellende die op hem af zou komen: doorbijten.

‘John Derks,’ sprak hij hardop tegen zichzelf in zijn lege kantoor, ‘je tijd is gekomen. Faal niet.’

Het gerinkel van zijn mobiel begon opnieuw. Gewoonlijk lag het toestel bij zijn secretaresse. Twee keer per dag nam John met haar de telefoontjes door, om 11.00 uur en om 16.00 uur. Vandaag was ze naar een cursus, hij had haar aangemoedigd erheen te gaan. Het gerinkel dat diep in zijn hoofd doordrong, verstoorde zijn concentratie op het ingeleverde vertaalwerk.

John was een man die niet overweg kon met onverwachte gebeurtenissen. Hij zette geïrriteerd en tegenstribbelend om zijn nieuwe leven te aanvaarden het geluid van de klassieke pianomuziek op de cd-speler zachter. Het zou misschien zijn vriendin Petra kunnen zijn. Ze zou toch niet afzeggen?

‘John Derks.’

‘Hi John, met Jerilyne.’

Het was zijn jongste zus die na de dood van haar vroeg gestorven man bij haar ongetrouwde, volwassen dochter Mary in Heusden was ingetrokken. Hij zou proberen het gesprek kort te houden. Hoewel ze meestal niets van belang had te vertellen, had hij een zwak voor haar. Haar kwetsbaarheid had geen pantser.

‘Heb je mijn mail gekregen? Ze is gevonden.’

‘Ze? Wie is gevonden? Ik wist niet dat er iemand zoek was.’

‘Joh, luister. We hebben een mail uit Australië gehad. Die heb ik naar jou doorgestuurd.’

‘Australië, zeg je?’

Australië mailde met Heusden? John trok rimpels in zijn voorhoofd. Het gesprek werd verwarrend. Het werk spookte nog door zijn hoofd.

‘Je weet toch nog wel dat Mary vier jaar geleden een bericht op een site heeft gezet waarin ze aangaf dat wij mamma zochten?’

Hij trok het mobiel wat van zijn oor weg. Jerilyne herhaalde haar woorden langzaam en met nogal grote nadruk, alsof hij een warhoofd was. Misschien was hij dat wel. Maar met zijn ouders en hun verleden hield hij zich niet bezig. Allang niet meer.

‘John, ben je er nog? Weet je het nog?’

‘Ja, ik weet wel wie Mary is. Ik luister, vertel maar.’

Hij nam, terwijl hij de luidspreker van zijn mobiel aanzette, nog een tekstblok van het vertaalwerk door.

‘Een dochter van moeder heeft die mail van Mary eindelijk beantwoord. Helemaal vanuit Australië. Je moet het bericht vanavond thuis maar lezen. Ik moet nu weg. Doeg, doeg. Wel spannend, hè?’

Voordat hij iets terug kon zeggen, had zijn zus de verbinding verbroken. Stond ze op het punt een verhaal te vertellen dat misschien boven het niveau van een alledaags koffiegesprek uitsteeg, beëindigde ze het na de eerste zinnen. Ze had meer geschreeuwd dan gesproken.

Een irritante galm teisterde zijn oren. 'Moeder'. Gelukkig had zijn zus de tweede keer geen 'mamma' gezegd.

Met het mobieltje in zijn hand ging hij voor het raam staan. Een klinkerstraat vol geparkeerde auto's. Het Merwedekanaal dat breed en lui door Utrecht sloop. Een roeiboot met studenten aan de plassende riemen schoof voorbij. Een man, die op een fiets langs het kanaal meereed, gaf hun korte commando's. Dus daar hing zijn moeder uit. *Deep down under*. Met een nieuwe dochter. En deze hem onbekende dochter stuurde een mail aan een dochter van zijn zus.

John Derks was 'onder een ongelukkig gesternte geboren', zoals hij het zelf verhullend en vormelijk pleegde uit te drukken. Hij had niettemin zijn leven op orde. Na zijn studie Culturele antropologie in Amsterdam en een langdurig verblijf in Portugal was hij met enthousiasme als freelancer voor een vertaalbureau gaan werken. Hij was er de trotse eigenaar van geworden.

Als freelancer had hij zijn werk vanuit zijn huis in Den Bosch gedaan. Voor een afleidend gesprek met de oorspronkelijke eigenaar van het bureau kwam hij persoonlijk het vertaalwerk inleveren, hoewel hij dat ook per post en later per mail kon versturen. Portugees en Spaans waren zijn lievelingstalen. Voor zijn brood had hij ook eenvoudige correspondentie in het Frans en Italiaans aangenomen.

De eigenaar was een hartelijke man, met amusante verhalen over domme vertaalfouten die tot financiële schade hadden geleid. De vertalers die daar verantwoordelijk voor waren, moesten, tot de geleden schade gecompenseerd was, voor niks of een hongerrhonorarium vervolgoopdrachten doen of ergens anders emplooi zoeken. Dat laatste vond de man meestal te bruut.

Maar de eigenaar met het doorwaaide kapsel van een zeeman vertelde het liefst verhalen over vrouwen die hun levens niet op orde kregen. Ze waren te snel getrouwd of hadden een kind

gekregen voor wie ze in hun eentje moesten zorgen; manlief had andere besognes.

Andere vrouwen hadden 'een heimelijke relatie in verboden liefde' waarmee hij bedoelde, maar dat was John nooit echt duidelijk geworden, dat ze buitenshuis er een lesbische liefde op nahielden. De man kreeg hem altijd aan het lachen. Hij leek op een of andere manier te weten, dat John zulke opkikkers nodig had.

Meestal bracht John het vertaalwerk tegen het einde van de middag omdat na een uur de man hem dan uitnodigde voor een snelle dronk in het café om de hoek. Terwijl John het kantoor sloot, kamde de man met de mooie naam Jonathan zijn haar. Alleen de langere en dikkere haarvezels die hij met sierlijke halen van zijn arm in ordelijke rijen probeerde te krijgen, hielden het op zijn hoofd uit. 'Mijn kamgaren vriend', ging John hem noemen en Jonathan moest er smakelijk om brullen. 'We nemen nog een laatste, ik sta bij je in het krijt.'

Het cafébezoek liep vaak uit tot twee uur aan levensverhalen, whisky en bitterballen.

John zelf had niet zoveel te vertellen, eenvoudigweg omdat hij niets van belang meemaakte en een 'bevroren fantasie' had. Hij was op die term gekomen omdat zijn relaties met vrouwen nogal pover waren en hij zijn avonden meestal alleen thuis doorbracht, bevroren of vastgeklonken in één stoel: lezend en vertalend, studerend en starend.

Jonathan bood hem op een gegeven moment aan om op zijn kosten een jaarcursus Management en Financieel Beheer te doen met uitzicht op overname van het bureau. Dat wilde John maar al te graag. Zijn drift was te slagen: financieel eigen baas te zijn.

Op eigen kosten deed John er een studie Engels bij. Hij had die mengelmoes van Germaanse en Oudnoorse knauwtalen van jongs af aan geschuwd. Gaandeweg ging hij ervan houden.

De overname van het vertaalbureau vijftien jaar geleden was voor hem de eerste kroon op zijn levenspad. Nu wilde hij een serieuze relatie met een vrouw, het liefst met Petra. Dat was

nog niet gelukt. Ze was zijn jeugdvriendin geweest, meer uit hoop dan in werkelijkheid. Dat moest veranderen.

Toen ze met elkaar na jaren weer contact hadden, maakten ze wandelingen, bezocht hij tentoonstellingen met haar en prees hardop haar aquarellen en in zichzelf haar verschijning: een gave blondine met esprit die hem beter kende dan hij zichzelf, al had hij veel voor haar verzwegen. Zij kon door zijn huid heen kijken, onder het pantser zijn ziel zien. Maar hoe vaak hij haar ook opzocht, zij had steeds een andere vriend met wie ze huis en bed deelde.

Hij kende geen methode haar opnieuw voor zich te winnen. Winnen was een verkeerd woord. Dat snapte hij zelf ook wel.

Hij had een goed stel hersens, sprak zijn talen, maar nog steeds sprak hij niet de taal van haar ziel. Omdat hij zijn gezelschap aanbood, zijn woorden, zijn lichaam, niet zijn ziel. Hun relatie was 'bevroren'.

Zijn karakter had hij niet mee. Hij had dat zwijgzame dat hij bij andere mannen ook zag. Mannen, die niet echt de pijnen van hun jeugd verwerkt hebben en geen manier kunnen vinden om die te verwerken.

Sommigen dwalen in cirkels rond, laten zich door bijzaken afleiden, hoewel ze dat met een te luide stem 'noodzakelijke stappen op weg naar verwerking' noemen. Ze kammen hun haar tot een deftig kapsel of een aanlokkelijke bol krullen. Ze steken zich in een mooi pak of gaan casual op zoek naar vriendschap en een vrouw.

Anderen zoeken langdurig of kort een therapeut op voor cognitieve gedragstherapie of, de hypergevoeligen onder hen, storten zich in een mantrameditatie. Ze verkruielen hun problematische gevoelens tot oneffenheden in hun bestaan die zij stukje bij beetje, en de kassa van de therapeut rinkelt, willen gladstrijken als kreukels in een overhemd. Onder hun huid, en met hoevelen zijn ze niet, verbergen ze hun grote gevoelens en hun even grote angsten. Ze mijden de zwarte gaten van onverwachte gebeurtenissen, want daaruit kunnen nare herinneringen aan hun jeugd, hun mislukkingen, hun leed

springen. Ze leven veilig, klein en verborgen binnen hun eigen lichaam. De open confrontatie met de buitenwereld is hun te machtig.

John had nooit een therapeut bezocht en had niet aan meditatie gedaan, want in tegenstelling tot die andere mannen had hij geen probleem, kende geen verdriet en ellende. Hij vond zichzelf beslist geen eenzame man. Hij was een man die de brutaliteit van anderen om zijn leven binnen te dringen niet accepteerde.

Een man van de wereld was hij die de wereld niet nodig had. De wereld meende dat zij hem nodig had en wilde zich aan hem opdringen. Dát maakte dat hij zweeg. Zijn zwijgzaamheid zat niet in hem, maar werd hem opgelegd. Hij leidde daarom het leven van een ander, van een zwijger.

Hij stond vaak voor de spiegel om zijn gezicht te bestuderen. Een goed geproportioneerd gezicht met een wat donker uitgevallen huid, diepbruine ogen die rusteloos waren en een ovale kaaklijn. In tegenstelling tot zijn vriend Jonathan kamde hij zijn haar zelden. Het zat als gebronsde was op zijn hoofd zonder de neiging te hebben op te waaien, zelfs als God de felste stormwinden op me afstuurde.

Zodra John directeur-eigenaar van het vertaalbureau was geworden, wilde hij excelleren in de secure organisatie van het kwartaaluitje voor zijn medewerkers en freelancers: een verantwoorde mix van cultuur en gezelligheid. In afwijking van zijn kamgaren vriend stelde hij dergelijke uitstapjes op prijs. Ze boden hem de mogelijkheid zich in de groep te verschuilen met *bons mots*, spitsvondigheden en filosofische vergezichten en tegelijk zijn onbestemde gevoel buiten de werkelijkheid te bestaan te ontlopen.

Hij verbood dat zijn medewerkers tijdens die bureau-uitjes met hun mobiel of camera foto's van hem namen. Zijn gezicht, zijn postuur, zijn silhouet was van hemzelf. Hij had dezelfde angst voor foto's als enkele volkeren in Latijns-Amerika en Afrika: ze stelen je ziel uit je lichaam. Zijn ziel behoorde hem toe en alleen hem.

‘Voor een spiegel ben ik meester en controleur van mijn eigen ogen, mond, kaak, oren. Mijn hele lichaam en mijn ganse ziel. Op een foto of film bezitten jullie mij. Dat wil ik niet.’

Dat was zijn rechtvaardiging voor deze opvatting, tegenover zichzelf en tegenover anderen.

Ondanks alle controle en zelfbeheersing begon John steeds haastiger in zijn leven te lopen, alsof het onbekende gevaar dat hij achter zich wist steeds dichterbij kwam. Dat alles had een oorzaak en hij wist het. Hij wist het als enige. Aan Jonathan had hij nooit iets verteld, aan zijn collega's en later aan zijn medewerkers en freelancers niet. Aan de enkele vrienden die hij had ook niet, zoals hij tijdens zijn jeugd ook nooit iets tegen Petra had verteld over het kindertehuis.

Over zijn bestaan voor zichzelf, zijn herinneringen aan zijn verleden en aan de totale mislukking van het huwelijk van zijn ouders zweeg hij als het graf. Dat was zijn universum, waar alle mensen in zijn omgeving geen toegang toe hadden. Alleen zo kon hij het loerende gevaar van de uitbraak van zijn geheim onder controle houden. Alleen zo kon hij leven. In een harnas.

De angst voor die uitbraak was voor hem net zo intens als die voor de onvermijdelijk ermee gepaard gaande explosie van zijn gevoelens. Hij wist dat de uitbraak, de ontploffing eens zou komen en dat hij die met zijn blote lijf zou moeten opvangen.

29 november 2007, klokslag 15.02 waren de dag en het tijdstip waarop de eruptie zich aankondigde. Hij voorvoelde het. De bel had geluid, het vuur gromde nog in de vulkaan. De explosie zou krachtig zijn en zijn harnas uiteenrijten.

John was vijf jaar. Hij stond met zijn oudste zus Chastelyne in de lift van het kindertehuis, toen een vrouw de dichtklappende deur openrukte, de lift instormde en ‘hello, liefjes’ tegen hen zei. De vrouw was zenuwachtig en streek over hun haren. Hij drukte zich tegen Chastelyne aan.

Een heerlijke parfum begon zich in de liftkooi te verspreiden en steeg mee naar boven. Een warme geur van verlangen trok zijn neusvleugels open. Chastelyne pakte zijn hand vast.

Op de bovenste verdieping trok een non zijn zus en hem uit de lift, terwijl ze de vrouw met haar andere hand tegenhield. De vrouw gilte boos en gaf hun haastige, talloze kushandjes. De liftdeur sloeg dicht, de klap galmde in zijn oren. De vrouw en de non gleden naar beneden.

Het laatste wat hij zag, waren de zwarte krullen van de vrouw achter het tralieglass van de liftdeur. Het laatste wat hij hoorde was het wegiljende gegil van de vrouw. Haar warme geur was ineens verdwenen.

Hij had haar nooit meer gezien. De helse dreun van de liftdeur en het hoge gegil van de vrouw waren altijd in zijn oren blijven nagalmen, 's nachts, als zijn bed hoe dan ook opgenomen werd in een wereld van lawaai.

Hij was de galm in zijn oren normaal gaan vinden. Het geluid hoorde evenzogoed bij zijn lichaam als zijn hoofd en zijn voeten dat deden. Hij zou pas ongerust worden als er geen dreun meer in zijn dromen zou klinken.

De galm was het signaal van zijn valse leven, van verkeerd gezelschap. De galm was niettemin zijn trouwe vriend die met hem mee naar bed ging.

'Het was mamma,' had Chastelyne gefluisterd. Ze hadden buiten de lift moederziel alleen gestaan en elkaar krampachtig vastgehouden. Het was de meest dramatische gebeurtenis in zijn leven geweest die desondanks niet langer dan vijftien seconden had geduurd.

John schudde bij het raam van zijn kantoor zijn voeten los en bewoog een paar keer zijn hoofd op zijn nek van links naar rechts en terug. De geparkeerde auto's begonnen te rijden, de studenten en hun roeiboot waren verdwenen.

Hij keerde naar zijn bureau terug, ging breeduit zitten, drukte zijn hoofd tegen de leuning van zijn stoel en sloot zijn ogen.

Het vertaalwerk kon wel even wachten. Aan de binnenzijde van zijn voorhoofd klonken de woorden van Jerilyne zich met kleine klinknagels vast. 'Mail.' 'Dochter.' 'Australië.' 'Moeder.'

Hij opende zijn ogen en vroeg zich af of zijn moeder nog leefde. Ze was ergens van 1925, was dan nu 81 of 82. Dat was het enige wat hij van haar wist. Hij wist niet hoe ze eruit zag, op dat ene beeld van een vrouwenhoofd met zwarte krullen in een lift na. Hij en zijn zussen hadden zelfs geen foto van haar. Hij wist niet meer hoe ze rook.

Zijn vader had het met hem twee of drie keer kortaf over haar gehad en verteld dat ze een Schotse vrouw was. Hij had geklonken als een man die achteraf pas beseftte dat het een passerende kermismeid was geweest.

Bij zijn vader alsnog opnieuw naar haar informeren zou waarschijnlijk niets meer opleveren. De man was 85, met een voortwoekerende Alzheimer, reuma, Parkinson, ontstekingen. Na twee hartoperaties, met zeven verschillende pillen per dag en stalen pinnen die de gebroken heup in zijn bovenbenen had verankerd, was hij bezig zijn oude dag met een rollator af te ronden.

John bezocht de laatste jaren af en toe de zieke man omdat zijn spoedige dood onafwendbaar leek. Zou hij nu ook nog zijn moeder, een onbekende oude vrouw, moeten bezoeken?

Hij wapperde met een pen in zijn hand. Stel nou toch eens, zomaar, als denkspel, dat zijn moeder de mailende dochter tegen haar veertigste had gekregen. Dan was die dochter een paar jaar boven de veertig, zo'n vijftien jaar jonger dan hij.

De dochter kon niet van zijn vader zijn. Toen ze geboren werd, was zijn vader alweer getrouwd. Met de tweede vrouw.

Drie kinderen had zijn vader bij zijn eerste vrouw, John en zijn twee zussen, en twee dochters bij de tweede. Zijn vader was daarna opnieuw gescheiden en getrouwd. En nog eens gescheiden en hertrouwd. Een povere nabootsing van Hendrik VIII, maar zijn vader had dan toch iets gepresteerd. Vrouwen en kinderen gewonnen en geronnen.

John wilde het bericht van die dochter uit Australië wel eens lezen, zoals een vertaler graag de oorsprong en betekenis van woorden kent, uit ambachtelijke behoefte.

Hij kende het wachtwoord van zijn webmail niet van buiten. Thuis lag het boekje met de wachtwoorden in een kluis. Codes om toegang te krijgen tot zijn mailboxen, zijn banknummers, het pensioenfonds, de websites van Willem II en de KNVB; paswoorden voor zijn energieleverancier, zijn DigiD, PayPal. In die vele wachtwoorden zaten de meisjesnamen van de vrouwen van zijn vader verwerkt. McGrew. Hubbert. Larudy. Goedens. Of hun voornamen. Dat was wel zo gemakkelijk, hij had de namen niet hoeven verzinnen. Virtueel aanwezige vrouwen.

Bang om het boekje kwijt te raken nam hij het nooit mee. Angstvisioenen van ontfutseld spaargeld. Door onbereikbare websites afgesloten van de wereld. Berooid en alleen in huis zonder een enkele reddingslijn naar de buitenwereld. Virtueel dood.

Het begon te schemeren. De verlaten straten en het in de steek gelaten Merwedekanaal rekten zich al lui uit voor de troost van de nacht. Vier uur. Wanneer John snel was, kon hij over een kwartier de trein naar Den Bosch halen. Om thuis beheerst en bij een borrel te lezen wat die plots opgedoken halfzus in Australië over zijn moeder allemaal te melden had.

Stel nou, stel nou toch eens.

Februari 1961: oma

's Zondags gingen mijn grote zus Chastelyne en ik vaak vanuit het kindertehuis Maria Goretti in Tilburg naar oma, de moeder van onze vader. Ze woonde sinds kort in een bejaardentehuis. Mijn zus wist de weg. We waren nog niet het Wilhelminapark tegenover Maria Goretti in gelopen, of we begonnen te zingen.

Ondanks de pijpenstelenregen vrolijkten de kwetterende vogels in de volière ons op. De stilte in de ronde muziekkiosk daagde ons uit. We hadden onbekommerd plezier. Weg uit het kindertehuis, weg uit het lawaai, geen krioelende, krijsende kinderen om ons heen en nog nergens aangekomen. De tijd aan ons, alleen aan ons tweeën, zonder volwassenen, die niet te vertrouwen waren. Die je even aandacht gaven en je dan toch verlieten voor een ander kind.

Bij Chastelyne voelde ik me op mijn gemak. Ze was mijn trouwe metgezel. Ze kende vele liedjes, maar ik zong het luidst. Nee, eerder schreeuwde ik. Zij zette kalm in, ik zong, ik juichte uit volle borst, ik krijste.

*O regendag, o regendag,
Wat heb ik op jou gewacht.
Vlug trek ik beide laarsjes aan
Om samen met jou op stap te gaan.
O, regen, rikketik maar lekker door,
Ik vind het heus niet erg, hoor.*

Samen met mijn stem kletterde de regen met een hels kabaal tegen de ramen van de huizen. De zolderramen diggelden in duigen. Jan Huygen in de ton, Jan Huygen en de ton die kon niet buigen. Nou, die boog heus wel. Ik knalde de woorden eruit, ik vermorzelde ze onder mijn voeten. Vogels vlogen verschrikt op.

Bij het donkere standbeeld van Peerke Donders stopte ik even. Zielig dat hij op missie in Suriname was bezweken aan de lepra omdat hij arme, zieke mensen had geholpen.

We stapten door de kronkelende Kuiperstraat met de kleine huizen en door de lange, deftige Hendrik de Keijserstraat. Mensen bespiedden ons vanachter de ramen. Een jongen van elf jaar, met een korte broek. Een meisje van vijftien in een dunne regenjas en met twee huppelende vlechtjes aan haar hoofd. Zingende kinderen onder een paraplu.

De loerende mensen wisten niet dat we naar onze oma gingen. De liefste vrouw van de wereld. Nog liever dan zuster Antonetta. Die was er wel voor me, maar ze verdeelde haar aandacht over de zestien jongens van de groep Arendsnest. Ze kon me een halfuur pianoles geven en snelde dan weer naar een andere jongen. Ze was een nepmoeder die haar zorg pondsgewijs uitdeelde over ons, hele en halve wezen. Haar aandacht was als honing dunnetjes uitgesmeerd over vele sneeën brood. Ergens proefde ik het zoet; meer nog het droge, taaie brood.

In de hal van het bejaardenhuis mochten we zo doorlopen, want de verzorgsters kenden ons. Ze lachten vrolijk om onze natte kleren. De regendruppels huppelden met ons mee door de helder verlichte gang met kleurige tegels. Naar één hoog, helemaal achterin, links. Aan het begin een grote eetzaal, waar we met de bejaarden mee zouden eten. Geurige pasteitjes. Karameltoetjes zo zoet. Melk met suiker.

‘Een engeltje dat op je tong piest,’ grapte oma dan. Dat vond ik geen leuke uitdrukking. Pis, plas, urine, poep, drol, daar sprak je niet over. En pies op mijn tong leek me helemaal niet lekker.

Daar stond ze dan, met haar armen uitgestrekt. Ze drukte ons aan haar boezem alsof ze ons wilde opsluiten in haar ronde lichaam. Een nest van troost, van vergetelheid.

‘Mijn lieve schatten, eindelijk. Ik begon me zorgen te maken. Wat zijn jullie drijfnaat. Ik heb thee met melk en suiker en peperkoek. Maar eerst wrijf ik jullie helemaal droog.’

Oma wikkelde me in een reuzenbadhanddoek en gaf aan Chastelyne een wijde jurk van zichzelf. Onze kleren hing ze op de radiator te drogen.

‘We gaan dadelijk lekker eten in de eetzaal. Tante Hylda komt zo. En, ik heb voor jullie een cadeautje, een verrassing.’

Ze had altijd een verrassing. Soms bakte ze voor ons een ei of een pannenkoek in een donkere nis van haar kamer. Terwijl onze kleren droogden, gingen we zitten aan haar ronde tafel bij het grote raam dat uitzag op de Ringbaan-West. Ze schonk thee met scheppen suiker.

Ik keek rond in haar kamer. Vier bij vijf meter. Haar bed stond opgeklapt tegen de gangmuur. Ernaast een schemerlamp met perkamenten kap die licht verspreidde als in het paradijs. Goud, zacht, fluwelig, tastbaar. De ruitjes in het krullerige dressoir toverden het licht tot kleurige vlinders. Stijve, zwart-witte portretten van een jongen en een man hingen ovaalrond boven het dressoir, naast een trouwfoto van tante Hylda en oom Jaap. Aan een kozijnhaak bungelde in de buitenlucht een plastic buil met een pakje boter, een homp kaas en een halveliterfles melk.

Ze was pas in het bejaardentehuis komen wonen. Zij eindigde in een tehuis, wij begonnen in een tehuis. Haar tehuis had een mooie naam. Vredeburcht.

Eerst woonde ze nog zelfstandig in de Celebesstraat aan de andere kant van Tilburg. Ze beklom er moeizaam met een tas boodschappen de trap. Op den duur ging dat niet meer en deed tante Hylda de inkopen.

Daar, op de schouw, stonden Indonesische voorwerpen. Een voorovergebogen man trok een riksja voort waarin een vrouw met parasol zat. Een benen haarkam lag ernaast en schitterde licht- en donkerbruin. Aan de schoorsteenwand hing een bruine doek met zwarte figuurtjes. Over de rug van de twee fauteuils lag een wit gehaakt doekje. ‘Antimakassars’ noemde ze die.

‘Die gebruiken ze in Indonesië, om ze te beschermen tegen haarvet,’ had ze uitgelegd.

Alleen de riksja had ze uit haar oude huis meegenomen. De fietstaxi stond op de vensterbank. Ik pakte hem op en liet een vinger over de vrouw met de parasol glijden.

‘Indonesië. Je pappa heeft die uit Indonesië meegenomen.’

Oma zei het alsof ze het cadeau liever niet had gehad.

‘Ik wil daar ook heen, als missionaris. Ik ben er toch geboren? Peerke Donders is mijn voorbeeld.’

Ze schrok. ‘O, dan moet je heel hard leren, Johnnie. Wel meer dan tien jaar.’

‘Alleen als God het wil, hoor,’ antwoordde ik om haar gerust te stellen. Ik wilde haar niet aan het schrikken maken.

Ik haalde de knopen uit de koordjes aan de randen van haar tapijt en kamde ze tot ze mooi recht naast elkaar lagen. Het werd mijn kasteel in de jungle waar ik met mijn geordende rijen soldaten oma en Chastelyne tegen gevaren beschermde.

Zelf kon oma amper bukken. Ik deed het altijd goed. Ze had de jubelende lach van een serafijn. Ze was er voor Chastelyne en mij, alleen en uitsluitend voor ons. Al haar ogen op al haar zes vleugels waren op ons gericht.

Dat had pater Franssens van Maria Goretti pas geleden in de mis gezegd. Hij had de passage in de bijbel aangewezen: Openbaring van Johannes 4:8. ‘Elk van de vier wezens had zes vleugels, met overal ogen langs de randen en aan de binnenkant. Dag en nacht herhalen ze: “Heilig, heilig, heilig is God, de Heer, de Almachtige, die was, die is en die komt.”’

Het klonk mooi uit zijn stem.

‘Oma, ik lees elke dag twee pagina’s in de bijbel omdat ik naar het seminarie ga. Ik ben met het Nieuwe Testament begonnen, zoals pater Franssens wilde. Ik ben al op de helft. Knap, hè?’

Ze glimlachte me begrijpend toe.

Ik zag dat ze oud werd. Een kromme rug, slecht ter been, haar dat uitviel. Mijn oma zou sterven. Over enkele jaren, misschien al eerder, maar zij was onze strohalm naar het verleden. Zij

wist de geheimen van onze vader en moeder, al vertelde ze die niet allemaal.

Meer dan zeventig jaar oud was ze. Ze was geboren in de vorige eeuw en had twee oorlogen meegemaakt. Ze had beenwonden die tante Hylda verzorgde, haar dochter die vlakbij woonde en haar elke dag bezocht. Tante Hylda was haar vreugde en troost.

Tante sprak gedempt toen ik haar na binnenkomst zachtjes vroeg, zodat oma het niet kon horen, wie de jongen en de man op de foto's boven het dressoir waren.

'Dat zijn mijn broers. William. Veertien jaar was hij toen hij stierf aan nekkramp. En daarnaast Pete. Die is drieëntwintig jaar geworden. Hij stierf na een val op het trottoir met zijn hoofd.'

De tranen in de ogen van tante Hylda verrieden haar verdriet om hen. De mannen op de foto's leken op mijn vader.

'Dus vader heeft nu geen broers meer?' vroeg ik ferm. Ik wilde het nu weten.

'Nee, hij is mijn enige broer die nog leeft. De jongste.'

Mijn vader, de derde zoon. Over zijn verleden sprak oma haast niet. Over haar eigen verleden ook niet. Ze had zorgen om hem. Ik zag het in haar ogen, ik rook het in haar zwijgen.

Zodra ik door een verspreking, een toeval of gefluister iets hoorde over mijn ouders, kroop onhoorbaar kilte de kamer in. Dat verleden was verboden terrein. Wanneer ik ernaar vroeg, kregen de mondhoeken van oma een verbeterd trek. Haar ogen verstrakten.

De twee vrouwen begonnen met elkaar te fluisteren en keken zo nu en dan om naar mij en Chastelyne. Ik ving 'Divina' en 'vertellen' op.

'Oma, ik vind het raar dat er geen portret van onze moeder hangt. En ook niet van vader.'

Oma en tante Hylda pakten elkaar vast, Chastelynes mond viel open.

'Hier hangen wel foto's van zijn broers en een trouwfoto van tante Hylda en oom Jaap, maar van onze ouders zie ik geen foto.'

Waarom zijn mijn vader en moeder niet in Indonesië gebleven met ons?’

Oma kwam naar me toe en bedekte mijn ogen en fluisterde.

‘Johnnie, je vader was er gelukkig, je moeder niet. Ze zijn uit elkaar gegaan. Ze woont nu in Engeland. Misschien zal je haar als je groot bent nog eens zien. Pappa heeft misschien nog een foto van haar voor jou en Chastelyne. Kijk eens wat ik voor je heb.’

Ze gaf ons een reep chocola. Witte uit België. Met chocola mocht ik mijn vragen stillen.

Op de terugweg naar het kindertehuis zei ik monter tegen Chastelyne: ‘Ik wou dat we altijd mochten doorlopen.’

‘Vind je lopen zo leuk, John?’

‘Nee, het niet aankomen vind ik leuk. Altijd maar lopen, altijd doorlopen, altijd, ja, denken over hoe alles is en waarom.’

Daar moet je niet te veel over nadenken.’

We zongen niet. Waarom moest ik daar niet te veel over nadenken? De straten waren leeg. Dus ik durfde nog wel een vraag te stellen, ik zou niemands aandacht trekken, niet sullig overkomen.

‘Oma zei dat onze moeder in Engeland woont. Is zij een Engelse vrouw dan? Wij spreken toch geen Engels, ook al gebruiken we Engelse woorden die we op school leren. Dat staat deftig. Dus wanneer zijn wij Nederlands gaan spreken? Die dame die in de lift van Maria Goretti zes jaar geleden naast ons stond, was toch onze moeder?’

‘Ja John, maar meer weet ik niet. Alleen dat ze Divina heet. Ze mocht niet meer op bezoek komen. Wat ik me herinner is een vrouw die Engels sprak met raar uitgesproken Nederlandse woorden er tussendoor. Ze zong vaak kinderrijmpjes.’

Mijn grote zus snikte. Zachtjes, ik mocht het niet merken. Ze verborg haar gezicht achter haar handen. Wat had ik weer stomme vragen gesteld. Hoe moest ik haar troosten? Ik wist niet waar mijn handen te leggen. Op haar schouders? Haar wangen? Bovenop haar hoofd?

Was ik maar gewoon blijven doorlopen, rondkijken, zwijgen. Zwijgen, bovenal zwijgen. Als ik mijn mond opendeed, kregen mensen verdriet, gingen de broers van mijn vader dood. Gingen mijn ouders uit elkaar. Ik kon beter geen vragen stellen.

